

Fra overmenneske
til UNESCO-menneske

POUL DUEDAHL

Fra overmenneske til UNESCO-menneske

Racebegrebet i Danmark 1890-1965

Syddansk Universitetsforlag 2017

© Forfatteren og Syddansk Universitetsforlag 2017

University of Southern Denmark Studies in History and Social Sciences vol. 550

Sats og tryk: Specialtrykkeriet/Arco, Skive

Omslag: Mikkel Henssel

ISBN 978 87 408 3093 4

Fra overmenneske til UNESCO-menneske er udarbejdet og trykt med støtte fra

Hermod Lannungs Fond

Forskningsrådet for Kultur og Kommunikation

Mekanisk, fotografisk, elektronisk eller anden mangfoldiggørelse af denne bog er kun tilladt med forlagets tilladelse eller ifølge overenskomst med Copy-Dan.

Syddansk Universitetsforlag

Campusvej 55

5230 Odense M

www.universitypress.dk

Indholdsfortegnelse

Indledning	7
Emnemæssig afgrænsning	10
Tidsmæssig afgrænsning	11
Geografisk afgrænsning	13
Metodisk afgrænsning	14
Grundbegreber	16
Overgang	16
Forankring	18
Biologisk forankret menneskesyn	23
Kulturelt forankret menneskesyn	27
Semantisk kamp	30
Forskningsoversigt	33
Metode	45
Begrebshistorie	45
Ord, begreb, sagsforhold og modbegreb	47
Den synkrone og den diakrone analyse	49
Kildepræsentation	51
Kosellecks udvælgelseskriterier	51
Bogens udvælgelseskriterier	53
Erfaringsrummet i internationalt perspektiv	56
Racebegrebets epistemer	56
Racebegrebets modbegreber	67
Opsummering	86

Erfaringsrummet i Danmark	87
Racebegrebet i antropologien	87
Racebegrebet i human- og samfundsvidenskaberne	111
Racebegrebet i offentligheden.	136
Opsummering	171
Forventningshorisonten i UNESCO	173
UNESCOS tilblivelse og program	173
UNESCOS raceprogram.	180
Opsummering	211
Forventningshorisonten i Danmark.	213
Den Danske UNESCO-nationalkommission	213
Racebegrebet i antropologien	224
Racebegrebet i human- og samfundsvidenskaberne	243
Racebegrebet i offentligheden.	272
Opsummering	309
Perspektivering	312
Kulturracismebegrebets virkningshistorie.	313
Nyracismebegrebets tilblivelseshistorie	318
Opsummering	321
Konklusion.	322
Dokumentation	331
Anvendt litteratur.	331
Anvendte arkivalier	362
Dansk resumé	365
English summary	367
Navneregister	369

Indledning

På Trocadéro-pladsen i hjertet af Paris ligger Chaillot-palæet med sine brede, buede fløje og mægtige pavilloner. Bygningen rummer bl.a. byens antropologiske museum, Musée de l'Homme, hvor den franske stat opbevarer levnene fra dengang i 1800-tallet, da antropologien – læren om mennesket – først og fremmest var studiet af menneskets biologi: kranier på række, hjerner i formalin, opstillede skeletter og måleudstyr i alverdens afskygninger.

Fra palæets have kan man bevæge sig ad broen over Seinen til parken Champ de Mars. Parken har i årenes løb været anvendt til militær paradeplads, ballonopstigning og hestevæddeløb, men også til menneskeudstillinger med véritable landsbyer beboet af hundredvis af sprællevende indbyggere importeret fra Asien og Afrika.

Midt i parken står Eiffeltårnet, indviet i 1889 til den verdensudstilling, der rummede en omfattende, international antropologisk udstilling for foden af tårnet. Et monument, der ikke bare markerer den europæiske fremskridtsoptimismes kulminationspunkt, men også begyndelsen på antropologiens storhedstid som respekteret videnskabelig disciplin. Den franske antropolog Georges Vacher de Lapouge spåede dengang antropologien en stor fremtid med sin profeti om, at dens værker i løbet af det følgende århundrede ville overtage Bibelens rolle som sandhedsgiver, og at millioner af mennesker ville slagte hinanden på grund af forskelle i kranie målene.¹ De første spæde skridt på vejen blev taget ved foden af Eiffeltårnet. En stålkonstruktion, hvis gæster i de følgende årtier talte den tyske rigskansler Adolf Hitler og hans kropslige og politiske modpol, den amerikanskfødte franske danser og sangerinde Josephine Baker, berømt og berygtet for sine inciterende optrædener i bananskørt og sit medlemskab af organisationen Ligue internationale contre le racisme.

Parken munder ud i det franske militærakademi som et sindbillede på de europæiske statsmagters voldsanvendelse under de to verdenskrige, og akserne stoppes brat af den stjerneformede bygning på Place de Fontenoy, som er hovedkvarter for FN's særorganisation for undervisning, videnskab og kultur, UNESCO. En organisation, som i årene efter Anden Verdenskrig deltog aktivt i aflivningen af den dominerende biologiske tilgang til mennesket, og særlig den biologiske ulighedstanke, så antropologien først og fremmest blev et fag forbeholdt kulturforskere. Fra bygningens syvende etage kan man skue ned over hele menageriet og gøre sig

1 Georges Vacher de Lapouge: »L'anthropologie et la science politique«, Revue d'Anthropologie, bd. 16, maj 1887, s. 136-157. Siden gentaget i hans udbredte og indflydelsesrige værk L'Aryen – son rôle social, Paris 1899.

FN's særorganisation for uddannelse, videnskab og kultur (UNESCO) har siden 1958 haft til huse i denne bygning få hundrede meter fra Eiffeltårnet i Paris. Her er det stjerneformede hovedkvarter forevigtet i september 1966 (UN Photo).

tanker om alt det, der foregik på vejen. Det er et århundredes europæiske menneskesyn samlet i ét eneste stemningsbillede.

Men hvorfor indlede en bog, der handler om en central mentalitetsændring i Danmark, med et stemningsbillede fra Paris? Det er der en god forklaring på. Da jeg begyndte at skrive bogen, opholdt jeg mig nemlig gennem nogle måneder i UNESCO-bygningen på daglig basis. En mangeårig interesse for menneskesynets

globale historie havde drevet mig til Paris, og det var ved synet af dette panorama, at jeg slog mig endeligt fast på, at kernen i bogen skulle være skiftet fra ét menneskesyn til et andet, fordi det har haft afgørende betydning for den måde, hvorpå klodens befolkning har betragtet og behandlet hinanden i tiden før, under og efter Anden Verdenskrig. Undersøgelserne i UNESCOs arkiver bekræftede mig i, hvad jeg i forvejen havde en anelse om, nemlig at ændringen ikke kun var en selvfølgelig reaktion på den nazistiske jødeudryddelse, Holocaust, men var udtryk for en gammel magtkamp i den videnskabelige og politiske verden, som særlig efter krigen medførte en omfattende og koordineret indsats for at ændre tankegangen – med UNESCO som et globalt omdrejningspunkt. Organisationen var nemlig ganske magtfuld, nød folkelig opbakning og var sat i værk for netop at skabe fred gennem mental ingeniørkunst. Ved synet af de mange administrative dokumenter blev jeg overbevist om vigtigheden af at afdække organisationens præcise rolle i begivenhedsforløbet.

Men efterhånden som jeg nærstuderede dokumenterne, stod det også klart, at organisationens historie kun blev interessant i det øjeblik, hvor de ideer og initiativer, der var udtænkt og iværksat i dens hovedkvarter, forlod bygningen, blev implementeret ude i de enkelte medlemslande og fik indvirkning på større befolkningsgruppers tankegange og handlingsmønstre.² Min viden om og sideløbende interesse for dansk kultur- og mentalitetshistorie gjorde det derfor oplagt at kombinere det internationale niveau med det nationale og undersøge UNESCOs konkrete virkningshistorie i et enkelt medlemsland: Danmark.

Bogen er med andre ord et forsøg på at binde det internationale samfund sammen med det nationale. Det er forklaringen på, hvorfor en idé udtænkt i Frankrig pludselig er kommet til at handle om Danmark, og hvorfor jeg mener, at en bog, der handler om menneskesynet i Danmark, ikke bare kan skrives løsrevet fra, hvad der foregår i f.eks. Frankrig. Jeg håber dog på, at mit detailstudie – hvor snæver præmissen end er – kan finde glæde både hos dem, der interesserer sig for internationale organisationers virkningshistorie generelt, og hos dem, der interesserer sig for dansk kultur- og mentalitetshistorie mere specifikt.

Tak til UNESCO Archives for uvurderlig hjælp under adskillige uge- og månedlange ophold og Det Danske Studenterhus i Paris for at huse mig ad et par omgange. Tak til Undervisningsministeriet og Den Danske UNESCO-nationalkommission for gæstfrihed og adgang til ministeriets samlinger. Tak til Dansk Sprognævn for adgang til nævnets omfattende ordsamlinger, Det Danske Sprog- og Litteraturselskab for adgang til de omfattende tekstkorporuser, som blev udviklet i forbindelse med arbejdet med Den Danske Ordbog og til Rigsadvokaturen for korrespondance og tilsendt materiale. Også tak til Rigsarkivet, Det Kongelige

2 Mere om dette i Poul Duedahl: »Out of the House : On the Global History of UNESCO, 1945-2015«, i: Poul Duedahl (red.): *A History of UNESCO: Global Actions and Impacts*, London & New York: Palgrave Macmillan, 2016, s. 3-25

Bibliotek, Statsbiblioteket og Aalborg Universitetsbibliotek for en aldrig svigten- de hjælpsomhed i leverancen af adskillige hyldemeter bøger og arkivalier – og til de institutioner og enkeltpersoner, som har leveret bogens illustrationer.

En særlig tak til professor mso Mogens Rüdiger for god og kvalificeret vej- ledning i den periode, hvor bogen endnu var et udkast til en afhandling, og til chefarkivar Jens Boel og fil. dr. Matthias Tydén for kritisk læsning og en række værdifulde kommentarer undervejs i projektet. Også en stor tak til fil. dr. Maria Sofie Simonsen for grundig gennemlæsning og værdifulde kommentarer, og til den forskningsgruppe om UNESCOs historie, som jeg er del af, og hvis medlem- mer hver for sig har ydet et bidrag til forståelse af organisationen og dens historie og har måttet lægge ører til, når jeg har præsenteret dem for de foreløbige under- søgelsesresultater.

En dybtfølt tak til Forskningsrådet for Kultur og Kommunikation, som gav mig mulighed for at færdiggøre manuskriptet, og til Hermod Lannungs Fond og Syddansk Universitetsforlag for at sikre udgivelsen.

Sidst med ikke mindst har undersøgelsen været stærkt afhængig af, at menne- sker, som jeg holder umådeligt meget af, har gjort det muligt med perioder, hvor jeg i fred og ro har kunnet fordybe mig i materialet. Således falder ethvert positivt udkomme af denne bog i sidste ende tilbage på familien. Derfor en hjertelig tak til de tre mennesker, som betyder mest i mit liv!

Emnemæssig afgrænsning

Holocaust bliver ofte fremhævet som den enkeltstående begivenhed, der førte til opgøret med den biologiske ulighedstanke, da omfanget af de nazistiske men- neskeudryddelser blev almindelig kendt. »The resulting shock and mortification did more to discredit racism – at least in its blatant ideological forms – than had any previous historical event«, skriver den amerikanske historiker George M. Fredrickson i sit udbredte værk om racismens historie.³

Men det er klart, at sådan et holdningsskifte ikke sker fra dag til dag. Det er simpelt hen ikke muligt at fjerne biologisk forankrede forklaringer på menneskers oprindelse, inddeling og værdi i løbet af kort tid, med mindre der er udfoldet et omfattende stykke oplysningsarbejde, som dels betvivler forklaringerne, dels til- byder et nyt fælles grundlag at tænke, omtale og behandle mennesker ud fra.

I november 1945 blev UNESCO grundlagt. Organisationens opgave var at ud- øve en slags mentalhygiejne gennem uddannelsessystemet, der baserede sig på FNs principper om fundamental lighed mellem menneskene, og som iværksatte en lang række initiativer og markedsførte dem for ad den vej at opdrage til fred og sikkerhed. Som led i dette stykke mentale ingeniørkunst iværksatte UNE-

3 George M. Fredrickson: *Racism. A Short History*, New Jersey, Princeton University Press, 2003, s. 128.

SCO et såkaldt »raceprogram«, og i årene efter Anden Verdenskrig og helt op i 1960'erne blev organisationen et omdrejningspunkt for en kamp i den internationale, videnskabelige verden, der i sin essens handlede om naturvidenskabernes eller samfundsvidenskabernes fortrinsret, når det gjaldt fortolkningen af menneskets oprindelse, inddeling og værdi.⁴

I stedet for at se ændringen i menneskesynet som en pludselig reaktion på Holocaust løsrevet fra andre historiske sammenhænge, er det altså interessant at afdække UNESCOs andel i ændringen. Ser man på forskningen i det biologiske menneskesyns historie, indtager organisationens initiativer ofte en ganske ydmyg, eller, som hos Fredrickson, slet ingen rolle i ændringen. Omvendt finder den amerikanske videnskabshistoriker Robert N. Proctor – bl.a. kendt for sin afdækning af racehygiejnens konsekvenser i Det Tredje Rige – at UNESCO spillede den afgørende rolle i kraft af sin oplysningsvirksomhed og sin autoritet som verdensomspændende organisation. Ifølge Proctor var organisationens initiativer så effektive, at UNESCO ikke alene tømte racebegrebet for et politisk anvendeligt indhold, men tillige var skyld i, at f.eks. palæoantropologer i årtier ikke uden ængstelse omtalte den menneskelige diversitet hos det forhistoriske menneske.⁵

Ved at sætte særlig fokus på UNESCOs initiativer synes det under alle omstændigheder muligt at afdække i hvert fald nogle af de centrale begivenheder og argumenter, der førte til skiftet i menneskesyn. Men for at vurdere UNESCOs præcise rolle bliver det nødvendigt at holde organisationens initiativer op mod andre aktører, som f.eks. kom til orde i forbindelse med begivenheder som Nürnbergprocesserne, promovningen af FNs menneskerettighedserklæring, human-genetikens fremvækst, borgerrettighedsbevægelsen i USA, apartheid i Sydafrika og afkoloniseringen. Aktører, som sammen med UNESCOs medarbejderstab lagde grunden for en vis konsensus i efterkrigstiden om, at et biologisk determineret menneskesyn var moralsk og videnskabeligt forkasteligt eller i hvert fald et, man skulle omgås med varsomhed.⁶

Tidsmæssig afgrænsning

Bogens centrale, tidsmæssige omdrejningspunkt består grundlæggende af en kun en 20-årig periode, nemlig tiden fra 1945 til 1965. Det skyldes, at perioden rummer et dominerende menneskesyn ved periodens begyndelse, som var

4 Roger-Pol Droit: *Humanity in the making. Overview of the intellectual history of UNESCO, 1945-2005*, Paris, UNESCO, 2005, s. 21-22 og Claudio Pogliano: »'Statements on Race' dell'UNESCO – Cronica di un Lungo Travaglio«, *Nuncius. Annali di Storia della Scienza*, 16. årg., bd. 1, 2001, s. 347.

5 Robert N. Proctor: »Human Recency and Race. Molecular Anthropology, the Refigured Archeulean, and the UNESCO Response to Auschwitz«, i: Harold W. Baillie og Timothy K. Casey (red.): *Is Human Nature Obsolete? Genetics, Bioengineering, and the Future of the Human Condition*, Cambridge, MIT Press, 2005, s. 253.

6 Robert Miles og Malcolm Brown: *Racism*, 2. udg., New York, Routledge 2003, s. 44.

overvejende forankret i biologiske argumenter, og hvor brugen af racebegrebet var udpræget, og et dominerende menneskesyn ved periodens afslutning med fundament i kulturelle argumenter, og hvor bl.a. etnicitetsbegrebet vandt indpas. Denne observation bygger jeg på nogle begivenheder, der indikerer, at der på hver side af årstallene var to markant forskellige normer for acceptabel politisk handling:

Hvis vi ser på året 1945, så gjorde bl.a. grænsestridigheder og kolonisering det i begyndelsen af det 20. århundrede operationelt for europæiske statsmagter at underbygge politiske krav med antropologiske teorier om hierarkisk over- og underlegne racer. Det mest berømte og berygtede udtryk for denne tendens var nazisternes anvendelse af raceteorier i perioden frem til krigsafslutningen i 1945 til at retfærdiggøre jødeforfølgelser, der endte med en statsligt foranstaltet aflivning af millioner af mennesker.⁷

Hvis vi ser på året 1965, så er det et faktum, at FN den 21. december 1965 vedtog en konvention mod alle former for racediskrimination, som i international sammenhæng var det første juridisk bindende dokument, der tog afstand fra forskelsbehandling på grund af biologisk tilhørsforhold. Konventionen var ikke bare udtryk for, at forskelsbehandling var politisk ukorrekt, som det fremgik af FNs menneskerettighedserklæring, men også ulovlig, efterhånden som den blev indarbejdet i de enkelte medlemslandes lovgivninger. Den dag i dag er konventionen den mest omfattende internationale beskyttelse mod forskelsbehandling på baggrund af biologiske kriterier, og den er tiltrådt af mere end tre fjerdedele af verdens lande, herunder Danmark.⁸

Der er altså grund til at antage, at man ved at sætte særligt fokus på perioden imellem de to begivenheder kan afdække, hvordan skiftet fandt sted, og få et indtryk af UNESCOs andel.

Men det betyder ikke, at bogen kun dækker denne periode. Det er nemlig af metodiske hensyn ganske umuligt at opretholde en så snævert afgrænset tidsramme. Det gælder først og fremmest bagud i tiden, da aktørernes argumenter for og imod et nyt menneskesyn jo ikke opstod ud af den blå luft. De byggede tværtimod på forudgående erfaringer og forventninger til, hvad en ændring i menneskesynet ville betyde for interaktionen mellem mennesker. Som den tyske historiker Reinhart Koselleck har mindet os om, er alle menneskelige handlinger ganske vist rettet mod fremtiden, men det er i erfaringen – i fortiden – menne-

7 Michael Banton: *Racial Theories*. 2. udg., Cambridge, Cambridge University Press, 1998, s. 77-78.

8 UN: *The International Convention on the Elimination of All Forms of Racial Discrimination*. Adopted and opened for signature and ratification by General Assembly resolution 2106 (XX) of 21 December 1965.

sker finder den viden, som giver håb om, at deres handlinger fører i den ønskede retning.⁹

Aktørerne i perioden 1945-65 må for manges vedkommende formodes at være født i slutningen af 1800-tallet, og de blev derfor indpodet en række børnelærdomme og voksede op og blev socialiseret ind i de følgende årtiers menneskesyn. Ved at opridsede racediskursen forud for 1945 er det muligt at få svar på, hvorfra UNESCOs argumenter var hentet, og hvad det var for et dominerende menneskesyn organisationen gjorde op med. Derfor ligger bogens reelle yderår bagud i tiden snarere et sted omkring år 1890, der af historikere ikke bare fremhæves som den vestlige kolonialismes storhedstid men også som en vigtig periode for det biologisk forankrede menneskesyn, der legitimerede den.

For dem, der f.eks. i lyset af nutidens åbenlyse forandringer i synet på andre mennesker ønsker at forstå, hvad der fulgte i tiden efter 1965, henviser jeg til bogens perspektivering.

Geografisk afgræsning

Som udgangspunkt er bogen international i sit perspektiv, men det er klart, at det ville være en uoverskuelig opgave at følge virkningshistorien i samtlige af UNESCOs medlemslande. Ved kun at fokusere på organisationens virkningshistorie i et enkelt medlemsland, Danmark, mindskes antallet af kilder betydeligt, og problemstillingen bliver håndterbar – ikke mindst for en historiker, som selv bor i landet og har let adgang til relevante biblioteker og arkiver.

Undersøgelser af raceantropologiens historie viser samtidig, at det biologisk forankrede menneskesyn var dominerende blandt i hvert fald videnskabsfolk i Danmark før 1945, og da Danmark fra begyndelsen var medlem af UNESCO, og med sin underskrift under FNs konventionen mod racediskrimination officielt accepterede elimineringen af det gamle menneskesyn, kan Danmark være et lige så repræsentativt medlemsland som andre lande – i hvert fald i Vesteuropa. Faktisk vil jeg hævde, at Danmark er et ganske velvalgt eksempel, fordi den danske selvopfattelse i lyset af redningen af de danske jøder i oktober 1943 tilsagde, at danskere ikke var fordomsfulde, uanset at f.eks. 1930'ernes geografibøger med nutidsøjne synes at vise et lidt andet billede. Derfor kan man forestille sig, at det var vanskeligt for UNESCO at gennemføre en mentalitetsændring netop her, hvilket giver en vis sikkerhed for, at bogen ikke kommer til at overdimensionere virkningerne af UNESCOs raceprogram.

Bedømmelsen af virkningshistorien sker med andre ord gennem en afdækning af ændringen af menneskesynet i Danmark med henblik på at undersøge, hvad der skyldtes UNESCO, og hvad der skyldtes andre aktører. I den forbindelse

9 Reinhart Koselleck: *Vergangene Zukunft. Zur Semantik geschichtlicher Zeiten*, Frankfurt, Suhrkamp Verlag, 1979, s. 349-375.

sætter bogen fokus på de taktikker, UNESCO tog i anvendelse i Danmark for at ændre tankegangen i Undervisningsministeriet, i forskerverdenen, i gymnasieskolen, i folkeskolen og hos menigmand.

Metodisk afgrænsning

Metodisk kan man argumentere for muligheden af at tælle sig frem til et skift i menneskesynet ved f.eks. at se på, hvor mange institutter eller lærestole for fysisk antropologi der blev nedlagt, og hvor mange institutter for kulturanthropologi og sociologi der blev oprettet. Men det er en af pointerne i den tyske filosof og sociolog Jürgen Habermas' værk *The Structural Transformation of the Public Sphere* fra 1989, at mentalitetsændringer kun i begrænset omfang kommer til udtryk i pludselige forandringer af de statsinstitutionelle rammer. Praktisk er det nemlig uhyre vanskeligt at nedlægge institutioner og fyre medarbejdere med kort varsel. Til gengæld tilpasser mennesker sig hurtigt nye normer, når bare de ser logikken eller formålet med dem. I liberale demokratier sker ændringer derfor snarere gennem massemedier, hvorfra »den offentlige mening« langsomt er med til at omskabe holdninger i de eksisterende statsinstitutioner.¹⁰

UNESCO havde da heller ingen bemyndigelse til at ændre den institutionelle sammensætning i de enkelte medlemslande. Taktikken var i stedet at ændre mentaliteten hos dem, der allerede var ansat i uddannelsessystemet. Først og fremmest hos de antropologer, der havde leveret fundamentet for den biologiske determinisme, men også hos de etnografer, geografer og historikere, der havde været præget af den og havde forklaret menneskers oprindelse, inddeling og værdi med biologiske termer. Det skete gennem erklæringer udarbejdet af eksperter, lærebogskampagner og en massiv mængde publikationer, som folk i de nationale uddannelsessystemer blev konfronteret med.¹¹

Derfor giver det mening at koncentrere sig om sprogbrugen i periodens danske publikationer og sammenholde dem med sprogbrugen i UNESCOs og andre aktørers udgivelser for at lokalisere inspirationskilden. I den forbindelse sætter bogen fokus på dokumenternes anvendelse af begrebet »race«, fordi det var mere eller mindre repræsentativt for det biologisk forankrede menneskesyn. Da racebegrebet kun sjældent anvendes i dagens Danmark, vil jeg som led i analysen samtidig holde øje med introduktionen af konkurrerende begreber, så som begrebet »etnicitet« der af UNESCO blev markedsført som et alternativ. Etnicitetsbegrebet repræsenterede det kulturelt forankrede menneskesyn og er i dag formentlig det, der kommer tættest på at være racebegrebets afløser som klassifikationsbegreb.

10 Jürgen Habermas: *The Structural Transformation of the Public Sphere*, London, Polity Press, 1989, s. 224-226.

11 Roger-Pol Droit: *Humanity in the making. Overview of the intellectual history of UNESCO, 1945-2005*, Paris, UNESCO, 2005, s. 22-23.

Dertil kommer begrebet »racisme«, som blev anvendt af UNESCO til at kategorisere raceteorier, der tolkede mennesker som forskellige af værdi, og som dermed var i stand til at legitimere forskelsbehandling. Men omdrejningspunktet er racebegrebet, som var det begreb, UNESCO gjorde op med, og som modbegreberne var en reaktion på.¹²

Ved at reducere bogens komplekse problemstilling til en begrebshistorisk analyse af racebegrebet og dets modbegreber i internationale og danske tekster fra perioden 1890-1965 bliver den pludselig praktisk muligt at løse. Med racebegrebet som omdrejningspunkt vil det være en fordel at anvende en begrebshistorisk tilgang, og denne tilgang har sammen med de øvrige valg og fravalg ført til den konkrete problemstilling, som sætter rammen for min analyse, nemlig: at foretage en begrebshistorisk analyse af overgangen fra et biologisk til et kulturelt forankret menneskesyn 1890-1965 med henblik på en vurdering af UNESCOs initiativer og deres virkningshistorie – eksemplificeret ved den semantiske kamp om racebegrebet i Danmark.

12 Michael Banton: »The idiom of race. A critique of presentism«, i: *Research in Race and Ethnic Relations*, nr. 2, 1980, s. 34-38.